

A próza fekvése

te is egy jó író vagy! Hazamentem és lázasan gondolkodni kezdtem jövőbeli írásaim témáján. Muszáj, muszáj, muszáj írom! (Én Bublikom, kedves Bublikom!) Az első, ami eszembe jutott, a mi hatalmas felhőkarcolónk volt, én ugyanis felhőkarcolóban élek (ha már hiperrealizmusról beszélünk, akkor: Fecske köz 16/10.) Eszembe jutott, hogy a kezdetek kezdetén (beköltözéskor) kreatív viszonyt alakítottam ki a környező valóság (a felhőkarcoló) irányába. Ahogy ideköltöztünk, rájöttem, hogy az elkövetkező tizenvalahány évben nem fogok kiszabadulni innen. Kibékültem új otthonom melegével, ez sorsszerű volt. Az otthon melegéről szóló elméletemet számos irodalmi példával tápláltam. Eleinte felhőkarcolónk a zsírfra hasonlított Dali képéről, majd a hatalmas gyertyára, aztán phalloszra (ez manapság mindenkitől elvárható), aztán méhkasra (mint olyanra) és a többi, és ehhez hasonlóknak.

Amikor meguntam a felhőkarcoló-hasonlatok után való kutatást, A társbérlelőktől való megszabadulás legegyszerűbb és leghatásosabb módja munkacímrel elkezdtem gyilkosságokat konstruálni. A lifttől a szemeteskukáig terjedt hajmeresztő gyilkosságaim színtere. A variánsok száma, elismerem, korlátozott volt, mégis elszórakoztam ezzel egy ideig.

Aztán, amikor meguntam a hajmeresztő gyilkosságok kieszelését is, áttértem az emberek közötti kapcsolatok kialakítására. Megszállottként konverzáltam a liftben, vidáman üdvözöltem erkélyszomszédaimat. Kínóztam az embereket tűzről pattant kérdéseimmel: „Jó napot, hogy van, és ön, jól, és ön hogy van, jól, és ön?” Ezen erőfeszítéseimet egy lista koronázta, amelyen felsoroltam a

liftben, a lépcsőn (amikor a felvonó nem működik) és az erkélyen való kommunikálás tíz legjobb módját. Addig gyakoroltam mód-szereimet, amíg el nem veszítették minden hatásukat.

Idővel belenyugodtam a gyűlölet ily töményen természetes állapotába. Mint ötödik elemiben. Rájöttem, hogy gyűlölöm a családi viszonyokat, amelyek hihetetlen gyorsasággal harapódtak el ebben a közös tyúkólban; hogy gyűlölöm a vasárnapokat, amikor mindenki kinyitja erkélyének ajtaját és tökig csavarja a rádiót; hogy gyűlölöm a töretlen életkedvvel recepteket csereberélő háziasszonyokat; hogy gyűlölöm az Autójukat ápoló alakokat; hogy gyűlölöm a kártyapartikat és a közeli presszóba való állandó invitálást; hogy gyűlölöm a reggeli kávékat, a pletykákat, az álmok mesélését: „Képzéljétek, unokaöcsémnel álmodtam, teljesen meztelen volt, istenem, milyen hülyeség, pici, ráncos, gyermeki fütyije volt, aztán hatalmas, rózsaszínű delfinné változott ugyanolyan fütyivel. Talán valamivel nagyobb. Istenem, csupa marhaság!” (Márta asszony álma, M-2)

Talán az az érzés idegesített leginkább, hogy a valódi élet valahol a központban történik. Igaza van Bubliknak! Be kellene a prózába iktatni egy valódi felhőkarcolót is. Itt aztán valódi, bolond élet folyik. Állandó törekvésem környezetem kreatív alakítására végre megkapja az őt megillető helyet! Prózát! Gondolatban megalkottam azt a kartotékrendszert, amelyben majd tárolom jövődöbeli történeteim adatait. Már is íróvá lettem. Rögtön eszembe jutott, hogyan fog reagálni M-2 (Márta, azaz első szomszédunk), ha meghallja. — Jé, szomszédasszony! Hát maga író? Nicsak!

Frusztrált vénasszony! Mi lenne, ha őt is beiktatnám a prózába? Mondjuk a kövér Mártának hirtelen (szilveszter éjszakáján) szárnyai nőnek, és vígan röpköd erkélyről erkélyre. Kedves mutatványokat végez. Mint egy repülő. Ragyogó arccal lépünk ki erkélyünkre, morzsát szórunk neki, amit ő virtuóz mozdulatokkal, röptében kap el. Nem, nem jó! Valami hasonlót láttam már egyszer egy rajzfilmben. Viszont miért ne burjánzanának el Márta zsírpárnái? Megkelne, mint a tészta. Már látom is a drámai leírás lehetőségét. Tehát, Márta ismeretlen okokból burjánzik. Fehér húsa túlcsordul az erkélyeken, az ablakokon, árvízként hatol be a lakásokba. Menekülünk. Sikolyok. Riadó. Általános zűrzavar. A legdrámaibb pillanatban bevetek egy csapat vidám tűzoltót. A kövér Márta

csodálatos megmenekülése! Ez lehetne a cím. Nem, ez nem jó. Túl infantilis.

Különben is, miért írnék Mártáról! A teheneknek az istállóban a helyük, nem az irodalomban. (Olvastam már valaha ehhez hasonlót?)

Gondolkodtam tovább, lapozgattam fejemben a szomszédaimról szóló adatokat és úgy tűnt, írhatnék a:

Mondjuk arról a kilencedik emeleten lakó szegény, alkoholista zenészcéről (Z-9), aki minden nap részegen jön haza, és a felesége rendszeresen kizárja az erkélyre. A zenész megalázottan dülöngél, közszemlére van téve erkély-ketrecében, és egyre ugyanazokat a szavakat ismétli: „Elvira, nyisd ki, Elvira, nyisd ki!” Aztán várakozással teljes csend következik, majd üvöltés: „Elvira, te samobori kurva!” Az emberek kitódulnak az erkélyekre, boldogan várják az előadást. Figyelmesen hallgatják az egyhangú ismétlést: „Elvira, nyisd ki!”, amelyet a fokozás géppuskasorozata szakít meg: „Elvira, te samobori, te európai, te világméretű kurva!” A nézők lélegzet-visszafojtva várják Elvirát is, a világűri kurvát, de őt soha nem hallani. Ehelyett: üvegcsörömpölés és — vége. Mindig ugyanúgy. A másnapi véraláfutásokból, amelyeket a zenész ügyetlenül igyekszik titkolni, megállapítható, hogy Elvira, a samobori kurva, lelketlenül nyomorgatja férje művészelelkét. Így van ez legalább egyszer havonta, és még csak nem is szellemes, ha figyelembe vesszük, hogy az erkélyajtó üvege százezer dinárba kerül.

Vagy arról a bolond lakóról is írhatnék a nyolcadikról (C-8), aki örökké gyufásdobozokért nyaggat. Gyűjti a jótét lélek a gyufáskatulyákat, na és! Minden oké lenne, ha nem hoztak volna forgalomba egy fajkutyákat ábrázoló címkesorozatot, amikor is megjelent az a bizonyos, majompincsit ábrázoló címke. Azóta C-8 nem hagy békén. Ez a faj annyira kiborította, hogy úgy beszél róla, mint élete legnagyobb felfedezéséről: „Képzeld el, kérem, ha-ha-ha, tegnap vettem egy doboz gyufát, a címkén meg — a majompincs! Vallja be, hogy még csak nem is hallott róla, hi-hi-hi, a majompincs!” Embernyúzó!

Jó lenne írni arról a lady-killerről is, a tizedikről (L-10). Lady-killer a fenét! Amolyan megszokott, nyugdíjas széptevő. Szőrös, nagybajszú, kicsattanó arcú marha. Szemei vígan csillognak. Ebben a korban, pfuj! Mégis, meg kell adni, jó színben van. Állandóan teltkarcsú lányokat sétáltat (hol szedheti fel őket?), aztán meg

fojtott hangon meséli a közeli presszóban, hogy mennyire szereti „lánykáit” (Disznó! James Masson!), és hogy mindig azt képzei, hogy ők az ő nagy, rózsaszínű csecsemői, akiket kényeztetni, fürdetni, etetni kell — és ez állítólag stimulálja (paraszt, ezt is megtanulta már!). Mesél még valamit az erotikus érzékenységről, de már nem hallgatom. Elképzelem. Látom a szőrös, kicsattanó arcú öreget, körötte kövérkés, rózsás bőrű csecsemők, akiket ragyogó arccal, izzadva etet, etet... Azok meg erkölcstelenül kacarásznak, nőnek, végtagjaik már oszlopszerűek, léggömbként híznak. Kacérkodva nyitják szét pirosas, fogatlan ínyüket, elragadóan csillogtatják selymes pihéiket, és csak nőnek, egyre nőnek... Nicak, már a plafont is eléri, és föl pumpált, selymes testükkel megfojtják szerencsétlen apa-szeretőjüket. Aztán kitörik a födémet, s feslett kacagással fölrepülnek az égbe, felhőkarcolónk, városunk fölé... Egy közülük mégis visszatér. A legnagyobb, a leggömbölyűbb, és fogatlan mosollyal magával viszi apa-szerelmesét, gyengéden fogva szőrös mancsát. Orgonaszó hallik, látom, ahogy visszanevet rám és integet, mielőtt a paradicsomba érne. Hatásos, nemde?

Vagy leírhatnám szépen szomszédainkat a szemben lévő lakásból (S-10). Rendes, dolgos emberek, csak a fiuk megy a saját feje után. Filozófus, munkakerülő, csavarog Európában, tanulmányozza a buddhizmust. A szülők nekikeseredtek, az apa szenved és hallgat, az anya pedig nyilván valamivel egészségesebb problémamegoldó képességgel rendelkezik és kiabál: „Basszon meg a te Buddád, az basszon meg! Dolgozz valamit, nőülj meg, nevelj gyerekeket, mint a többi ember, és ne csak azzal a hülye Buddával baszkódj!” Erre fia fölemeli békés buddhista hangocskáját: „Anya, ez az életem értelme! Azonkívül nem Buddha, hanem Buddha!” Az anya nem jön zavarba, hanem lezavar neki egy hatalmas pofont és azt mondja: „Hülye!”

Vagy a tizenhatodik emelet lakóiról (E-16) is beszélhetnék, a bolond egyetemistáról és a nagymamájáról. A nagymama eleven, nyolcvanéves öregasszony. Festői. Ahogy apró termetével, ráncos fejével és elmaradhatatlan mosolyával megjelenik a liftben — hatalmas szatyrokat cipel, amelyekből fajtaelső kelkáposzták virítanak — arra gondolok, hogy egy szép napon a szatyrok egyedül sétálnak majd be a liftbe. Ő pedig ott lesz valahol köztük, egy kelkáposzta formájban, amire annyira hasonlít. Bolond unokája a

legperverzebb módon abajgatja. Ünnepekkor például az unoka és a nagymama elsőként rakják ki a zászlót. Az unoka megragadja a botként megmerevedő öregasszony bokáját és kinyújtja az erkélykorláton túl, hogy a nagymama kitűzze a lobogót. Egy alkalommal majdnem szerencsétlenséggel végződött a dolog; az öregasszony elveszítette egyensúlyát, eltűnt testének elképesztő merevsége. Majdnem lezuhant. A bolond mégis megmentette, noha egy pillanatra gyanúsaként tűnt az egész.

Azóta még kisebb és véznább lett. A bolond időnként leissza magát, olyankor arra kényszeríti, hogy hasmánt a földre feküdjön, kezét rakja a tarkójára, ő pedig a nagyapa régi pisztolyával körbelövöldözi. Szegényke, majd meghal ijedtében. Másnap azonban ismét láthatjuk, csodálatosan regenerálódott, és még nagyobb, első osztályú kelkáposztafejeket rakott szatyrába, arcán ott az elmaradhatatlan mosoly. A bolond egyébként hallgat, néha történik csak meg, hogy váratlanul oldalba rúg egy éppen arra vetődő kutyát, vagy késsel fölhasogatja a lift tapétáit.

Érdekes az az órás is (O-15), aki eladta fölsővárosi házát és órásműhelyével a felhőkarcolóba költözött. A műhely csodák csodájára megőrizte patináját és fölsővárosi hangulatát. A töpörödött, kopasz öreg, a sok tiktakoló óra, a tökéletes csönd, a pult mögötti kicsi, fekete ókuláré, amelyen át az órás a világot szemléli — mintha ő lenne maga a Sors, és fölényesen, akár a Sors, a tökéletes csöndben (az órák persze megállás nélkül tiktakolnak) megszólal: „Valami nem stimmel az órája mechanizmusával, asszonyom!” Vagy valami mást mond, még sorsszerűbbet, még több jelentéssel megpatkolva. Talán összeboronálhatnám az (O-15) órát és a kelkáposzták királynőjét?

Mégis, Fábián (F-3) vonz leginkább. Még a neve is olyan jó, öreges. Fábián volt az első szomszédom balról. Rőla semmit se lehetett tudni. Senkivel se barátkozott, senki se látogatta. Néhányszor megpróbáltam egy poharat a falhoz illesztve hallgatódzni. Soha semmit nem hallottam, valami furcsa neszezésen kívül. Talán a kis hülye házacskáit rakosgatta ilyenkor. Fábián ugyanis üres csigaházakat gyűjtött. Gyakran láttam hosszú sétáiból nagy kosár csigaházzal hazatérni. Föltételeztük, hogy díszes dobozokat készít (a tengeri kagylókkal díszítettekhez hasonlókat), de ebben se lehattünk biztosak.

Észreveszem, hogy Fábiánról múlt időben gondolkodom. Mintha máris egyik történetemnek a része lenne. A befejezést igen hatásosra sikeríthetném. Halotti, szürkészöld arcszínével kezdeném, amely úgy borítja, mint régi képet a patina. Titokzatos hangulatot keltenék a történetben. Egy szép napon Fábián eltűnne. Keresnénk sokáig, míg rá nem akadnánk a Száva-parti magas fűben. Halott lenne. Valótlan kövületre hasonlítana. Testét üres csigaházak garmadája borítaná, penészbuborékokhoz, mohacsápokhoz hasonlóan. Az üres házacskákból csönd bújna elő, és összekeveredne a füvek titkos leheletével. A nap sugarai lustán táncolnának a házacskák barnás domborulatain, behatolnának belsajukbe, ahol kihunynának. Úgy tünne, hogy a csigaháztömeg csúszik-mászik, hogy lélegzik a halott király aranypáncélja. Pedig csak a föld, a fű és a csönd lélegezne... Sok méltóság lenne Fábián halálában, és valami csöndes irtózat. Egész jó ez a csigaházsztori. (Dombor)míves.

Azt is tudom, mit szólna például Márta, ha elolvasna egy ilyen történetet. — Maga is egy nagy író, mondhatom! Hát nem szégyelli magát? Így írni egy élő emberről! A saját szomszédjáról! Pfuj! Hát maga nem egészen normális! Közönséges írócska.

Szipirtyó. Hát még veled mit művelek majd! Kígyókkal párosítalak össze. Vagyis nem! Tudom már! A delfin! Kefélni fog, Márta, a delfin, kefélni fog álmaid delfinje, azzal az összezsugorodott, gyermeki füttyijével, halálra kefél majd!

hétfő, avagy Csöngetek Bublik ajtaján. Izgatott vagyok. Táskafka hazai kámban egy tekercs lapul — az a rövid történet, módra amit késő estig írtam. Az értelmetlen hétköznapiokról való töprengéseim lényege. Egy történet Martinról. Hiperrealista. Szimbolista. Groteszk. Reggel elrohantam a kozmetikushoz. Ott kivasalták bőrömön a tegnapi esti tépelődés nyomait. Friss vagyok, kíváncsi. Vágyódom a szerelem után. Már is írónak képzelem magam.

Gyöngéden Bublik nyakára fonódok. Bal arcához közelítek. Elrántja. Jobb arcához közelítek. Szintén. A fogashoz közelítek. Hallgatagon, jelentőségteljes tekintettel nyitom ki táskámat, és átszellemült arccal nyújtom át Bubliknak — az első két, álmatlan éjszakák kínjában született, az első két gyűrött papírlapot. Leülünk. Bublik olvasni kezd.

hosszú haldoklás egy napban

Martinnak sehogy se jutott eszébe, hogy került ebbe a lezárt üvegbe. Elvesztette időérzékét. Gyakran hirtelen félelem kerítette hatalmába, a megalázottság görcse, a szabadság megsértésének homályos érzése. Martin egy uborkásüvegben — igaz, hogy a legnagyobb fajtában, de mégis üvegben — ül. Idővel az ember mindenre rá szokik, így Martin is kibékült az üeggel, mint ténnyel. Eleinte sokat törte a fejét az üvegbekerülését fedő homály titkán, de emlékezete mindinkább kihagyott, és ő kétségbeesett. Aztán arra gondolt, hogy mindez csak csalódás, hallucináció — de mozdulni se bírt, és világosan érezte a hideg üvegfalat és a savanyú lét. Az ecetet könnyebben megszokta, mint a tehetetlen mozdulatlanságot. Idővel megtanulta mozgatni bal lábának nagyujját, és gyermeki örömmel ismételtette ugyanazt a mozdulatot, előre-hátra, beleütközve az üveg falába. Ám az állandó megerőltetéstől megdagadt a nagyujja, ezért elhatározta, hogy takarékoskodik erejével.

Martin eljátszott a szökés gondolatával is, de helyzetet kilátástalan volt. Büntetről, gyilkosságról gondolkodott — de sehogy se jutott eszébe az ok, a kapocs, a mód, ahogyan az üvegbe jutott. Nem emlékezett az üveg előtti életére; nem tudta például, nős-e, mi volt a munkája, melyik faluban vagy városban lakott, és egyáltalán, kié ez az istenverte éléskamra. A táj, amit az üvegből látott, nem nyújtott semmi fogódzót. Üres befőttesüvegek, poros palackok sora. Néha, ha napsugarak hatoltak be, vidámabb volt a kép. Láthatóvá váltak az üvegekbe húzódó, érthetetlen muslincaéletüket élő muslincák.

Fejével valami kemény felületet érintett, nyilván a kupakot. Martin nem emlékezett, van-e a fején kalap. Ez is bosszantotta.

Martin érezte, hogy hamarosan meg fog halni. Gondolkodni próbált a halálról, megkísérelt kétségbeesni, ami rendben is lett volna — azonban mindez csak szenvtelen következtetésekkel zárult. Se világos képzet, se fájdalom, se semmi...

Az intenzív illatok, a nyirkosság, a penész furcsa élvezetet jelentettek Martin számára. Aztán váratlanul megjelent előtte saját agyának képe. Világosan látta a fehér agysejtekbe lassan behatoló lusta, zöld penész pehelyszerű hordalékát.

Azután egy pillanatra eszébe villant: Most aztán, azt hiszem, teljesen meghaltam — és lehunyta a szemét.

Bublik lehunyta a szemét, az én két papírlapom a földre hullott. Vártam és szenvedtem. Bublik hosszan hallgatott, aztán kiábrándultan azt mondta: — Szörnyű! Egyszerűen szörnyű. Hogy a fenébe szülted ezt a nyelvet? Mintha kínairól fordítottál volna, az istenért! Mintha egy diák Kafkából puskázott volna, nem több, százszázalékos dilettantizmus. A mi valódi, fölismerhető mindennapjainkat várom tőled, annak abszurditását, nem humiféle uborka-szimbolikát!

— Hiszen ezek a mindennapjaink, Bublik!

— És ez miből látszik?

— A kupakból — vágtam rá.

Ez a kommentár Bublikot csak fölmérgeztette, és én letörten vánszorogtam haza, siratva a kozmetikusra költött pénzt.

Belgrád
Budapest

Dubravka Ugrešić
Fordította: Rajsli Emese

Érmezei-Rauschenbergen: A Föld emlékezete